

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Vladimíra Sládečka, ve věci stěžovatele [redacted] bytem [redacted], zastoupeného JUDr. Miroslavem Nyplem, Dukelská 15, Hradec Králové, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 12. 2014 č. j. 20 Co 289/2014-501, 20 Co 290/2014-501 a rozsudku Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 10. 3. 2014 č. j. 0 Nc 202/2011-413, 23 P a Nc 217/2011, takto:

- I. **Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 12. 2014 č. j. 20 Co 289/2014-501, 20 Co 290/2014-501 a rozsudkem Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 10. 3. 2014 č. j. 0 Nc 202/2011-413, 23 P a Nc 217/2011 bylo porušeno základní právo stěžovatele jako rodiče na výchovu jeho dětí zaručené čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.**
- II. **Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 12. 2014 č. j. 20 Co 289/2014-501, 20 Co 290/2014-501 a rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 10. 3. 2014 č. j. 0 Nc 202/2011-413, 23 P a Nc 217/2011, se ruší.**

Odůvodnění:**I.**

1. Ústavnímu soudu byla dne 4. 3. 2015 doručena ústavní stížnost dle § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterou se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaných soudních rozhodnutí obecných soudů.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věcí zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Okresní soud v Hradci Králové rozhodl svým rozsudkem ze dne 10. 3. 2014 č. j. 0 Nc 202/2011-413, 23 P a Nc 217/2011 o svěření nezletilého syna stěžovatele od 1. 4. 2014 a pro dobu po rozvodu manželství rodičů do střídavé výchovy rodičů s tím, že každý sudý týden v roce bude nezletilý v péči matky a každý lichý týden v roce bude v péči otce. O vyživovací povinnosti rodičů rozhodl okresní soud tak, že otcí uložil povinnost přispívat na výživu pro nezletilého [redacted] od 1. 7. 2008 částkou 150.000,- Kč měsíčně, od 1. 9. 2013 do 31. 3. 2014 částkou 200.000,- Kč měsíčně a od 1. 4. 2014 do budoucna a pro dobu po rozvodu manželství částkou 100.000,- Kč měsíčně. Částka 30.000,- Kč měsíčně je splatná k rukám matky nezletilého a částka 70.000,- Kč měsíčně je splatná na účet nezletilého [redacted]. Současně soud uložil matce nezletilého povinnost přispívat na výživu nezletilého od 1. 4. 2014 částkou 15.000,- Kč měsíčně a od rozvodu manželství rodičů částkou 5.000,- Kč měsíčně s tím, že výživné je splatné k rukám otce. Protože o výživném placeném otcem pro nezletilého [redacted] bylo rozhodnuto zpětně, vypočetl okresní soud i dluh na výživném za období od 1. 7. 2008 do 31. 3. 2014. Tento dluh na výživném celkem v částce 10.160.000,- Kč uložil okresní soud otcí zaplatit ve dvou splátkách tak, že první splátka ve výši 2.160.000,- Kč je splatná do jednoho měsíce po právní moci rozsudku k rukám matky a druhá splátka 8.000.000,- Kč je splatná nejpozději ke dni zletilosti syna [redacted] na jeho účet u banky. Každému z rodičů uložil soud povinnost zaplatit polovinu nákladů řízení státu v částce 99.483,- Kč.

4. Ústavní stížností napadeným a shora citovaným rozsudkem krajského soudu byl rozsudek okresního soudu změněn tak, že otcí byla uložena povinnost zaplatit na dlužném výživném za období od 1. 7. 2008 do 31. 3. 2014 částku 8.000.000,- Kč, a to do tří dnů od právní moci rozsudku na účet nezletilého syna [redacted]. Dále byl rozsudek okresního soudu změněn v části nákladů řízení státu, kdy jejich úhrada byla uložena k tíži otce, a to ve výši 198.967,- Kč. Jinak byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen.

5. Stěžovatel má za to, že postupem obecných soudů došlo k zásahu do jeho základních práv a svobod, jež jsou mu garantovány čl. 10 odst. 2 a čl. 11 odst. 1, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Důvodem je především ta skutečnost, že obecné soudy, byť v rámci svého uvážení, vydaly rozhodnutí, která zcela zřejmě překračují smysl a účel zákonných ustanovení o

výživném. Tím také zasáhly do majetkové sféry stěžovatele a jeho práva na soukromý a rodinný život.

6. Obecné soudy ve svých rozhodnutích vycházely při stanovení výše vyživovací povinnosti stěžovatele zejména z toho, že podle zákona (ať již ustanovení § 85 zákona 94/1963 Sb. o rodině či ustanovení § 915 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) má dítě právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. Krajský soud také ve svém rozhodnutí poznamenal, že odůvodněné potřeby nejsou tím, nad co by výživné nemohlo být přiznáno, tedy slovy občanského zákoníku zásadně shodná životní úroveň rodičů a dětí předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte.

7. Stěžovatel poukazuje na to, že právo dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů, které je základním určovatelem pro stanovení výše výživného se v praxi může dostat a také dostává do vzájemného střetu s rodičovskou výchovnou povinností. Objektivně ani subjektivně vzato nemusí být pokaždé v nejlepším zájmu dítěte, aby dítě s bezmeznou samozřejmostí těžilo z vysoké životní úrovně svých rodičů, dosahované jejich vlastní pílí a osobním přičiněním. Navíc to, že rodič dosahuje vysoce nadprůměrných příjmů, ještě nemusí znamenat, že vede i nákladný způsob života. Je osobním subjektivním právem rodiče, aby si zvolili způsob a metody výchovy svých vlastních dětí. Vzato z opačného konce můžeme hovořit o výchovné povinnosti rodičů, jež je součástí rodičovské odpovědnosti jako souhrnu práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, tělesný, duševní, citový, rozumový a mravní vývoj. Volba vhodného způsobu výchovy konkrétního dítěte se zřetelem na jeho osobnostní vývoj, na jeho vlohy a schopnosti a jejich vhodné rozvíjení tak náleží rodičům. V mnoha případech se rodiče, kteří se osobně přičinili o vlastní vysokou životní úroveň, rozhodli vychovávat své vlastní děti tak, jakoby sami měli jen běžnou životní úroveň, aby tak mohli zdárně rozvinout všechny osobní schopnosti dítěte, naučit je hodnotě a významu peněz a hospodaření s penězi.

8. Stěžovatel zdůrazňuje, že se o syna vždy řádně staral a stará a že se syn na jeho životní úrovni podílel a podílí i bez ohledu na stanovené výživné. Stěžovatel platí synovi různá doučování, jazykové zahraniční pobyty, bere ho s sebou na dovolené a na mnohé své pracovní cesty. I z hlediska materiálního obstarává otec synovi vše, co potřebuje a o co jej syn požádá. Sám nezletilý ostatně v průběhu řízení uvedl, že jak v bydlišti otce, tak v bydlišti matky má k dispozici všechny potřebné věci, včetně oblečení, které mu rodiče nakoupili a nevzniká proto problém s neustálým stěhováním věcí. Nezletilý v průběhu řízení uvedl, že mu nic nechybí. Stěžovatel také zřídil synovi investiční a kapitálové pojištění, do něhož vložil 3.000.000,- Kč a kde má garantovanou cílovou částku 5.000.000,- Kč. Žádnou z těchto skutečností však obecné soudy nebraly v úvahu.

9. Kvůli možné kolizi shora označených práv nestačí zkoumat pouze příjmy a výdaje vyživujícího rodiče, ale musí být také brán zřetel na výchovné metody v nejlepším zájmu dítěte. Právo dítěte na výživné tedy musí být chápáno kontextuálně. Navíc i čl. 27 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte hovoří o právu každého dítěte na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj. Životní úroveň dítěte se tak odvíjí od nezbytnosti jeho osobního vývoje a z něj odvozených potřeb – tedy nikoliv nutně pokaždé od životní úrovně rodičů. V právu mezinárodním je tak podle stěžovatele měřítkem pro určení výše vyživovací povinnosti rodičů osobní vývoj dítěte. Na rozdíl od českého práva, kde je to životní úroveň rodičů.

10. Stěžovatel je toho názoru, že ustanovení zákona o výživném je třeba vykládat v kontextu obecných zásad soukromého práva (ochrany slabší strany, zákaz zneužití práva na výživné, zákaz použití a výkladu předpisu o výživném v rozporu s dobrými mravy atd.) a samozřejmě také mezinárodních smluv, kterou jsou dle čl. 10 Ústavy ČR součástí právního řádu České republiky. Při výkladu příslušných ustanovení o výživném nelze právo dítěte na shodnou životní úroveň s rodiči jednostranně vytrhnout z kontextu, aniž by toto právo bylo vykládáno ve smyslu příslušných právních zásad a poměřováno s dalšími subjektivními rodinnými právy.

11. Obecné soudy v napadených rozhodnutích nebraly v úvahu právo stěžovatele na to zvolit si způsob výchovy svého syna. Jak stěžovatel uvedl ve svém odvolání proti rozsudku okresního soudu, syna se snaží vychovávat tak, aby v něm vytvářel správné sociální, pracovní a intelektuální prostředí a snaží se o to, aby syn získal zdravý a rozumný nadhled nad světem hmotných věcí a neutrácel finanční prostředky zbytečně pouze z toho důvodu, že si to může dovolit. Veškeré atributy výchovy považuje stěžovatel za stejně důležité jako to, aby jeho syn měl stejnou materiální a životní úroveň. Obecné soudy výše uvedené aspekty výchovy dětí vůbec nezvažovaly a výsledkem jsou rozhodnutí stanovující výživné v enormně vysoké výši. Obecné soudy tak *de facto* namísto stěžovatele rozhodly o způsobu výkonu výchovné povinnosti a zasáhly tak do jeho základního práva, které je zakotveno v čl. 10 odst. 2 Listiny.

12. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být zájem dítěte předním hlediskem jakékoli činnosti týkající se dětí. Právě nejlepší zájem dítěte je stěžejním principem a cílem rodinného práva a tento je nutné mít na zřeteli a aplikovat jej vždy jako výchozí bod při rozhodování o jakémkoliv právu dítěte. Při určování výše výživného tak v tomto kontextu nejde o to, kolik finančních prostředků bude mít nezletilý na účtu, nýbrž o to, jaký život vede a jaký život mu bude umožněn vést díky životní úrovni jeho otce do budoucna. Obecné soudy tak nerespektovaly smysl a účel zákona o výživném a nerespektovaly právo stěžovatele na rodinný a soukromý život.

13. Závěrem stěžovatel uvedl, že česká právní úprava výživného nezná tzv. objektivizaci výživného ani institut minimálního či maximálního výživného. V souvislosti s výše uvedeným odkazuje stěžovatel na rakouskou judikaturu, která vytvořila rámec pro určování výše výživného. Přitom stanoví jak minimální, tak i maximální výši výživného. Pro období od 1. 7. 2014 do 30. 6. 2015 je maximální výše výživného stanovena v rozmezí od 1.100 Euro do 1.375 Euro.

14. Obecné soudy, které stanovily stěžovateli vyživovací povinnost v enormně vysoké částce, přičemž při výkladu zákonných ustanovení o výživném postupovaly způsobem, který se příčí smyslu a účelu těchto ustanovení a zasáhly do práva stěžovatele zvolit si způsob výchovy svého nezletilého syna, porušily také základní právo stěžovatele vlastnit majetek zakotvené v čl. 11 odst. 1 Listiny. Obecné soudy určily výši výživného mechanicky, kdy za jediné kritérium pro určení této výše pojaly shodnou životní úroveň s rodiči, aniž by se zabývaly tím, jaká je současná životní úroveň nezletilého a co je skutečně jeho nejlepším zájmem.

15. Stěžovatel dále namítal, že postupem obecných soudů bylo též zasaženo jeho základní právo zakotvené v čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Tento článek stanoví, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů. Obecné soudy se

nezabývaly otázkou práva stěžovatele na volbu způsobu výchovné povinnosti. Právo zvolit si způsob výchovy dětí náleží pouze a jen rodičům. Do tohoto práva může být zasaženo jen rozhodnutím soudu, a to na základě zákona. Podle stěžovatele je třeba sledovat nejlepší zájem dítěte, jež je stěžejním principem a cílem rodinného práva a tento zájem je nutné aplikovat jako výchozí zásadu při rozhodování o jakémkoliv právu dítěte. V tomto kontextu tak při určování výše výživného nejde dle stěžovatele o to, kolik finančních prostředků bude mít nezletilý na účtu, ale jaký život vede a jaký život mu bude umožněn vést díky životní úrovni jeho otce do budoucna.

III.

16. Okresní soud v Hradci Králové i Krajský soud v Hradci Králové ve svých vyjádřeních odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že vyjádření obecných soudů byla prosta právní argumentace, Ústavní soud je stěžovateli z důvodu hospodárnosti a efektivnosti řízení k replice nezasílal.

IV.

17. Ústavní soud si vyžádal dotčený soudní spis Okresního soudu v Hradci Králové sp. zn. OP 104/2015, po jehož seznámení dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

18. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů, jimž není ani instančně nadřazen. Úkolem Ústavního soudu je kontrola rozhodovací činnosti obecných soudů, leč pouze za situace, kdy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv či svobod. Ústavní soud tedy není soudem, který by zevrubně přezkoumával rozhodnutí obecných soudů.

19. V předmětném případě považuje Ústavní soud za podstatné především posouzení toho, zda lze v nejlepším zájmu dítěte a s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu, výši výživného, včetně tvorby úspor, limitovat určitou horní hranicí nebo či nikoliv.

V.

20. V souvislosti s uvedeným provedl Ústavní soud komparaci právní úpravy v okolních státech, (tj. na Slovensku, v Polsku, Německu a Rakousku), z níž vyplynulo, že v žádném z vybraných států není maximální výše výživného stanovena zákonem.

21. Německá právní úprava obsahuje toliko minimální výši hranice výživného, přičemž se vychází z tzv. Düsseldorfské tabulky, která byla od 1. 1. 2008 začleněna do ustanovení § 1612a BGB. V uvedené tabulce jsou rozhodnými skutečnostmi čistý měsíční příjem a věk dítěte. Příjem rodiče, na něž lze aplikovat danou tabulku, se pohybuje v rozmezí od 1.500 euro pro nejnižší příjem až po 5.100 pro nejvyšší příjem. Dosahuje-li rodič příjmu vyššího než 5.100 euro, stanoví se výživné podle okolností jednotlivého případu.

22. V Polsku zákon o rodině a opatrovnictví nestanoví výši výživného např. v závislosti na věku dítěte. Rozsah výživného je stanoven soudem v závislosti na přiměřených potřebách dítěte a na výdělku a finančních možnostech povinné osoby.

Navíc zde platí princip, že by dítě mělo mít stejnou životní úroveň jako jeho rodiče, i když nežijí společně. To znamená, že rodiče jsou povinni zajistit pro své dítě stejnou životní úroveň, jakou mají sami. Polská právní úprava tak ponechává určení výživného na volné úvaze soudu, který bere v úvahu výše zmíněné faktory, tj. oprávněné potřeby dítěte, výdělkové schopnosti a finanční situaci rodiče.

23. Slovenská právní úprava vychází ze zákona o rodině, který stanoví pouze obecná kritéria, na jejichž základě soud v konkrétním případě určí výši výživného. Není zde tedy obsažena horní hranice výživného, a to ani v rámci judikatury. Slovenské soudy při stanovování výše výživného přihlíží především k odůvodněným potřebám oprávněného a také ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Výživné současně není možné přiznat, pokud by to bylo v rozporu s dobrými mravy. Oba rodiče tak přispívají na výživu dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů, přičemž dítě má právo podílet se na životní úrovni rodičů. Pokud je nezletilé dítě svěřeno do střídavé péče rodičů, soud při určení výživného přihlédne k délce střídavé péče každého z rodičů anebo může též rozhodnout tak, že po dobu trvání střídavé péče se výživné nepřiznává žádnému z nich. Korektivem výše výživného jsou vedle schopností, možností a majetkových poměrů rodičů především odůvodněné potřeby dítěte, které však musí být v řízení prokázány. Právní úprava výše výživného sice vychází z úměry k životní úrovni rodičů, nicméně tato je omezena zdůvodněnými potřebami na straně dítěte.

24. V Rakousku se výše výživného obecně určuje podle čistého měsíčního příjmu povinné osoby. Vychází se přitom z procentní sazby, která se pohybuje v rozmezí od 16% do 22% čistého měsíčního příjmu, a to v závislosti na věku dítěte. Procentní sazby přitom nejsou zakotveny v žádném právním předpise, nýbrž vycházejí z ustálené judikatury. V případě, že není výživné stanoveno úředně nebo že se osoba povinná výživné poskytovat úmyslně vyhýbá výdělečné činnosti, vychází se z tzv. sazby obvyklých potřeb dítěte (Regelbedarfsatz), již každoročně stanoví Zemský soud pro občanskoprávní záležitosti ve Vídni. Výše sazby je přitom stanovena tak, aby byly uspokojeny všechny potřeby průměrného dítěte dané věkové kategorie. Příkladně lze uvést, že pro období od 1. 7. 2014 do 30. 6. 2015 se sazby obvyklých potřeb dítěte pohybují od 197 euro do 550 euro, a to s ohledem na věk dítěte. Maximální hranice se pak pohybuje od 394 euro do 1375 euro. Uvedené sazby obvyklých potřeb však nelze chápat jako minimální či maximální výživné, jedná se spíše o vodítko pro soudy. Při určování výše výživného se obvykle postupuje tak, že se pro výpočet nejprve použije procentní sazba, která je následně porovnávána se sazbou obvyklých potřeb, neboť procentní sazby nezohledňují individuální potřeby dítěte a proto je nutné pro kontrolu dbát sazeb obvyklých potřeb dítěte. Zvláštní kategorii případů pak představují v rakouské judikatuře povinní s nadstandardními příjmy. U těchto osob se výživné nad rámec výše uvedených hodnot navyšuje o dvou až dvou a půl násobek sazby obvyklých potřeb dítěte. Tato horní hranice, tzv. luxusní hranice, má sloužit jako korekce přespráliš vysokého výživného, jež by nebylo výchovné. Obdobně jako v případě sazby obvyklých potřeb není tato luxusní hranice zakotvena v zákoně, nýbrž se jedná o výsledek rozhodovací činnosti obecných soudů. U luxusní hranice neexistuje žádný obecně platný strop - má spíše podobu směrné hodnoty, jež může být dle okolností konkrétního případu stanovena odlišně.

VI.

25. Z výše uvedeného je zřejmé, že zatímco se některé sousední státy zaměřují ve své právní úpravě či judikatuře na poměrně sofistikované návody na výpočet výživného, v České republice je ponecháno na soudci, aby v každém individuálním případě přezkoumal okolnosti případu, zejména pak možnosti, schopnosti a majetkové poměry rodičů a následně přiznal tomu odpovídající výši výživného.

26. Vzhledem k tomu, že rozhodné období, za něž obecné soudy přiznaly vedlejšímu účastníkovi výživné, spadalo do účinnosti jak zákona o rodině, tak i nového občanského zákoníku, posoudily obecné soudy nárok vedlejšího účastníka podle obou právních předpisů, přičemž rozhraničujícím bodem bylo nabytí účinnosti nového občanského zákoníku, tj. 1. 1. 2014. Prolínání nové a staré právní úpravy nemělo na posouzení případu prakticky žádný vliv, neboť právní úprava v oblasti stanovení výživného ať již zletilých či nezletilých dětí zůstala v zásadě shodná.

27. Při projednávání předmětného případu vyšly obecné soudy ze tří zákonných hledisek, po jejichž zhodnocení a vzájemném vyvážení přistupuje obecný soud obvykle ke stanovení výše výživného. Jedná se o odůvodněné potřeby oprávněného, jeho majetkové poměry a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Z ústavní stížností napadených rozhodnutí je zřejmé, že se obecné soudy těmito kritérii řádně zabývaly a z tohoto úhlu pohledu jim v podstatě není čeho vytknout. To však nic nemění na skutečnosti, že zůstává otázkou, zda v tom kterém případě musí soudce stanovit výživné ve výši přímo úměrné majetkovým možnostem a schopnostem povinného nebo zda je ve své úvaze o výši výživného limitován jeho horní hranicí, odrážející aplikaci určitého právního, sociálního, ekonomického či kulturního korektivu. Podle názoru Ústavního soudu je třeba v tomto bodě spatřovat podstatu ústavní stížnosti. Vychází přitom z toho, že obecné soudy by i při stanovování výše výživného neměly odhlížet od obecných racionálních a mravních hledisek, případně práv rodičů plynoucích z jejich rodičovské odpovědnosti. Jinými slovy řečeno, to, že povinný je objektivně schopen plnit oprávněnému určitou výši výživného, ještě neznamena, že by se mu jí mělo bez dalšího dostat.

28. Z čl. 32 odst. 4 listiny mimo jiné vyplývá, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů. Podrobnosti pak stanoví zákon. Z ustanovení § 31 odst. 1 zákona o rodině vyplývá, že rodičovská zodpovědnost je mimo jiné souhrnem práv a povinností ukládajících rodičům pečovat o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte. Tomu pak obsahově koresponduje právní úprava obsažená v ustanovení § 858 občanského zákoníku, podle něhož *„rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud“*. Je tedy zřejmé, že s přijetím nové právní úpravy zůstal pojem rodičovské zodpovědnosti, resp. rodičovské odpovědnosti (podle občanského zákoníku), na úrovni podústavních právních předpisů prakticky totožný. Jedním z nejdůležitějších oprávnění a současně povinností rodičů ve vztahu k dítěti je bezesporu zabezpečení jeho výchovy v nejširším slova smyslu. Z výše citovaného ustanovení, ať již zákona o rodině nebo nového občanského zákoníku, vyplývá, že demonstrativní výčet oblastí, v nichž by měli

rodiče na děti působit, je zcela záměrně nastíněn pouze v obecné rovině a rodičům je tak ponechán dostatečně široký prostor na to, aby při výchově svého potomka mohli realizovat své vlastní představy. Podle Ústavního soudu přitom nelze, při zachování obecně uznávaných společenských hodnot a standardů, rodiči do tohoto práva jakkoli zasahovat. Z toho důvodu je to právě rodič, kdo rozhoduje o nastavení určité životní úrovně a způsobu společného života. Nastavení životní úrovně rodiny či rodiče nelze odtrhávat od práva rodiče, jakožto nositele rodičovské odpovědnosti, na výchovu dítěte v rámci jím preferovaných životních hodnot, např. získání pracovních návyků apod. V procesu utváření životních hodnot a určitého světonázoru dítěte je role rodiče zcela nezastupitelná. Lze si pochopitelně představit i situaci, kdy by se rodič snažil prosadit natolik asketický způsob života, že by jím mohlo docházet k omezování vývoje mladého člověka. Nicméně v projednávaném případě je zcela zřejmé, že se otec snaží plně rozvinout potenciál schopností svého potomka, který sám uvádí, že nedostatkem v žádném směru netrpí.

29. Jak z ustanovení § 85 odst. 2 *in fine* zákona o rodině, tak i z ustanovení § 915 odst. 1 občanského zákoníku vyplývá, že životní úroveň rodičů a dětí má být v zásadě stejná. Toto hledisko se přitom uplatní přednostně před odůvodněnými potřebami oprávněného, jak stanoví § 913 občanského zákoníku. V rámci odborné literatury (srov. Švestka, J.; Dvořák, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 752) se lze setkat se závěrem, že *„Životní úroveň lze vymezit jako určitý stupeň uspokojování životních, tj. hmotných i duchovních potřeb subjektu, v úzkém vztahu k dalším faktorům. Je to ve své podstatě kategorie socio-ekonomická, nikoli právní, i když ji nelze zužovat jen na ryze ekonomické (míněno jasné kvantifikovatelné) vyjádření. Má i celou řadu svých kvalitativních indikátorů. Zahrnuje v sobě především úroveň výživy, oblékání, bydlení, vzdělávání a kultury, zdravotní, příp. sociální péče atp. Životní úroveň rodičů tak souvisí úzce i s jejich celkovými majetkovými poměry. Pro účely jejího zjištění je proto třeba zohlednit nejen faktickou příjmovou (výdělkovou) stránku, nýbrž je nutno brát zřetel i k celkové hodnotě a rozsahu movitého a nemovitého majetku rodičů a rovněž i způsobu života, který v posuzované době vedou. Vzhledem k tomu, že dítě má právo podílet se na životní úrovni rodičů (nikoli jen jednoho rodiče), je třeba v případě soudem stanoveného výživného zkoumat nejen životní úroveň povinného rodiče (žalovaného o výživné), ale i životní úroveň druhého rodiče, tj. životní úroveň dítěte v konkrétní situaci může jeden rodič svým životním standardem zvyšovat a druhý snižovat.“* Ani z výše uvedeného však nelze dovodit, že by mezi výživným oprávněného a majetkovými možnostmi povinného měla být přímá úměra, vylučující právo rodiče na nastavení životní úrovně rodiny. Ústavní soud považuje za zcela adekvátní, pokud je rodiči s nadstandardními příjmy stanoveno i nadstandardně vysoké výživné, nicméně jeho výše by měla mít určité hranice. Tady nemá Ústavní soud na mysli, že by maximální výše výživného měla být objektivizována právním předpisem, ale že by ve věci rozhodující soudce neměl být prostým počtářem, ale měl by se v souvislosti se stanovením výše výživného zamýšlet též nad jeho smyslem a účelem.

30. Jak bylo již shora řečeno, životní úroveň rodičů a dětí musí být v zásadě shodná, přičemž je třeba rozlišovat mezi životní úrovní realizovanou a životní úrovní možnou, potencionální. Rodiče oprávněného nelze nutit k tomu, aby žili životní úrovní odpovídající přímo úměrně jejich majetku. Podstatou shodné životní úrovně je to, aby se na všechny členy rodiny nahlíželo stejně a aby jejich postavení při využívání rodinných zdrojů bylo, když ne shodné, tak alespoň obdobné. Stejná životní úroveň

neznamená, že děti musí mít k dispozici kupříkladu stejné množství finančních prostředků jako rodiče. Zde je nutno si uvědomit, že vyšší příjem rodičů je zpravidla spojen s náročností jejich práce a s tím, jakou odpovědnost nesou. Naproti tomu pro dítě by se jednalo o bezpracný příjem, který si zasluhuje jen tím, že je dítětem svých rodičů. Shodu v životní úrovni mezi rodiči a dětmi je proto třeba hledat především v samotném způsobu života, využívání kulturních, sportovních a společenských možností. Stejná životní úroveň musí dítěti umožňovat žít takovým stylem života, který by je ve srovnání s ostatními členy rodiny nevyklučoval z jejího celku, nebo který by nevytvářel neodůvodněné rozdíly mezi rodiči a dětmi.

31. Podle náhledu Ústavního soudu se lze v souvislosti s projednávanou problematikou pozastavit též nad tím, že tvorbou příliš vysokých úspor by mohlo docházet k zakládání neúměrné nerovnosti mezi dětmi vyrůstajícími v rámci tradiční rodiny a dětmi nacházejícími se mimo ni. Dítě žijící mimo tradiční rodinu může být více ohroženo, nicméně tvorba úspor podle § 917 o. z. nebere v potaz to, v jakých sociálních vztazích se oprávněné dítě nachází. Hypoteticky si tak lze představit případ, kdy má otec za povinnost vytvářet ve prospěch jednoho dítěte značné finanční rezervy a tentýž otec u druhého svého dítěte tuto povinnost nemá, a to jen díky tomu, že mu nebyla soudem stanovena vyživovací povinnost. Dovedeno do důsledků, by bylo pro dítě z materiálního hlediska výhodnější vyrůstat mimo tradiční rodinu, což je pochopitelně absurdní. Zde je nutno vycházet z účelu zákonné úpravy výživného. Soud ke stanovení výživného přistupuje jen v případech potencionálního ohrožení oprávněného dítěte – nežijí-li rodiče spolu, v případě rozvodu manželství rodičů či neplní-li si některý z rodičů svou vyživovací povinnost. Smyslem právní úpravy výživného je zajistit dítěti srovnatelné podmínky s těmi, jaké by mělo, kdyby rodiče žili spolu a řádně se o dítě starali. V takových případech stát prostřednictvím soudů nezasahuje do výchovy tím, že by rodičům určoval výši kapesného dítěte a už vůbec ne výši úspor či jiného majetku, které mají svému dítěti ze svého předat v den jeho zletilosti.

32. Je právem rodičů rozhodnout, s kolika penězi má jejich dítě v tom které věku samo hospodařit. A ještě spíše je jejich právem rozhodnout, zda mu při „vstupu do života“ pomohou tím, že mu předají část svého majetku. Již ze samotného slovního spojení „rodičovská odpovědnost“ vyplývá, že jsou to právě rodiče a nikoli stát, kdo je odpovědný za výchovu dítěte. A naučit dítě hodnotě peněz a vštípit mu, že nic není zadarmo a „bez práce nejsou koláče“, je bezesporu významnou částí výchovy. Rodiče, jejichž vyživovací povinnost byla upravenou soudem, nemohou být této významné části výchovy státem zbavováni.

33. V projednávaném případě bylo stanoveno výživné v celkové výši 100.000,- Kč měsíčně s tím, že 30.000,- Kč bude splatných k rukám matky a zbývajících 70.000,- Kč bude ukládána na účet nezletilého. Uvedený postup lze z formálního hlediska považovat za zcela souladný s ustanovením § 917 občanského zákoníku, podle něhož lze za odůvodněné potřeby nezletilého dítěte považovat i tvorbu úspor. Podle náhledu Ústavního soudu lze považovat za nepochybné, že platbou částky 30.000,- Kč k rukám matky nezletilého, byl dostatečně naplněn zákonný požadavek shodné životní úrovně s rodičem (a to s tím, jehož životní úroveň je vyšší). Zde vychází Ústavní soud z toho, že každý člověk je schopen objektivně využít s jistou mírou racionality jen určité množství peněžních prostředků. V tomto případě, kdy byla ve věci nařízena střídavá péče (v režimu týden matka/týden otec), se matce dostává na výživu dítěte částka cca

2.000,- Kč denně, což lze i s přihlédnutím k životní úrovni otce považovat za výši více než dostatečnou. Co se týče částky 70.000,- Kč, určené ke spoření ve prospěch nezletilého, měla by mu být podle rozhodnutí soudu každoročně uspořena částka 840.000,- Kč. Pokud budeme nahlížet na blaho dítěte pouze finanční optikou, nebude uvedená částka nikdy dostatečná, resp. bude vždy ohraničena jen a pouze majetkovými poměry rodiče. Nicméně podle Ústavního soudu je třeba vtáhnout do procesu rozhodování o výši úspor další hodnotící kritéria, a to čistě v nejlepším zájmu nezletilého.

34. Je otázkou, jak by měly obecné soudy postupovat v případech, kdy je zajištěna výživa dítěte a dokonce se dostává i na tvorbu přiměřených úspor, které by potomku umožnily další studium či obecně usnadnily jeho vstup do života. V podstatě jde o to, aby výchova k finanční gramotnosti dítěte byla provázána s určitou ekonomickou realitou. Podle názoru Ústavního soudu není povinností rodičů v průběhu období, kdy jsou povinováni svým dětem výživou, snažit se je v maximální možné míře finančně zajistit i pro další část života, a to ani v případě, že by toho byli díky své majetkové situaci schopni. Výše tvořených úspor by měla být v zásadě taková, aby umožnila dítěti v první řadě studium a následně snad i pořízení určitého typu „startovního“ bydlení, případně dalších racionálních výdobytků. To však pochopitelně nebrání rodičům v tom, aby dobrovolně a podle svého uvážení zvolili k zajištění svého potomka přístup komfortnější. Ústavní soud vychází ve svých úvahách z obecné lidské zkušenosti, podle níž zajištění příliš velkými jistotami může vést u dětí ve svém důsledku k pravému opaku, a to k deformaci základních životních hodnot. Vytvoření finančních rezerv či úspor by tak mělo být v zásadě takové, aby dítě nepřišlo o přirozenou životní motivaci nutící člověka drát se o svůj vlastní úspěch a místo v životě. Je zcela pochopitelné, že by se měl rodič snažit být svému dítěti oporou, nicméně tato by se v konečném součtu dober neměla stát pomyslnou duchovní žebráckou holí, odsuzující relativně mladého člověka k životu odtrženého od reality. V souvislosti s uvedeným není od věci poukázat na obecně známé osudy lidí, jež se dobrali svého blahobytu bez svého zásadního přičinění, a to ať již prostou výhrou v loterii či ztvárněním role dětské filmové hvězdy.

35. Z výše uvedeného plyne, že nejlepší zájem dítěte nelze zúžit jen na stránku jeho materiálního zajištění, ale je třeba jej vnímat jako výsledek poměrování materiálních a nemateriálních hodnot. Při tomto poměrování nelze odhlížet od práva rodiče na ovlivňování hodnotové výchovy svého dítěte.

36. Ústavní soud si je vědom toho, že v rodině právních věcech zpravidla není přípustné dovolání a Nejvyšší soud je zde v podstatě vyloučen z možnosti sjednocovat judikaturu obecných soudů. Provádění analýzy právní úpravy sousedních států či nastolování posunu judikatury ve výše uvedeném smyslu je fakticky mimo možnosti nižších obecných soudů a nelze jim klást k tíži, že k limitaci výživného v tomto konkrétním případě samy nepřistoupily. Nicméně to nic nemění na skutečnosti, že podle názoru Ústavního soudu došlo v projednávané věci k porušení práva stěžovatele vychovávat své dítě, jež je mu garantováno čl. 32 odst. 4 Listiny. Je na obecných soudech, aby ve věci znovu rozhodly, a to s využitím své diskrece. Tato úvaha soudů pochopitelně nemůže být založena na svévoli, ale na řádně odůvodněné úvaze, v níž obecné soudy vezmou v potaz řadu hledisek, která mohou mít vliv na stanovení výše výživného (individuální potřeby dítěte, náklady na studium, školné, náklady na sociální a kulturní vyžití, obecnou životní úroveň ve společnosti, jakož i přiměřenou míru úspor,

a to s ohledem na hypotetické náklady studia či pořízení přiměřeného bydlení). Ústavní soud ponechává na judikatuře obecných soudů, aby tyto stanovily, jakou částku lze považovat, s ohledem na motivaci dítěte k získání odpovědnosti za svůj vlastní život či nabytí pracovních návyků, za přiměřenou k výživě a spoření.

37. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 12. 2014 sp. zn. 20 Co 289/2014, 20 Co 290/2014 a rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 10. 3. 2014 sp. zn. 0 Nc 202/2011, 23 P a Nc 217/2011, zrušil.

P o u ě n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 16. prosince 2015

Tomáš Lichovník v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:

